

Ахновська Інна Олександрівна
Akhnovska Inna,

канд. екон. наук, доц. кафедри підприємництва,
корпоративної та просторової економіки,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0001-9731-3801

Душак Анастасія Володимирівна
Dushak Anastasia,

здобувачка,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «РОЗВИТОК»

Сьогодні, в умовах нестабільної політико-економічної ситуації, воєнної агресії Росії проти нашої країни та швидкого розвитку диджиталізації, необхідними є системні перетворення суспільних відносин в Україні. Основним атрибутом розвитку є зміни. Оскільки термін «розвиток» є багатогранною категорією, варто визначитись, чи являє собою розвиток окремий процес, результат, чи це – одна з функцій управління? Також варто розглянути відмінності між поняттями «зростання», «зміна» і «розвиток». Певні характеристики цієї дефініції розглядали у своїх наукових працях З. Бурик, В. Занора, О. Ємельянов, Л. Лесик, Т. Петрушка, Н. Савченко, Р. Савченко, А. Симак, Л. Суліменко та інші вчені, проте ці наукові праці стосуються здебільшого сталого розвитку чи розвитку окремих сфер діяльності підприємства, що говорить про актуальність і важливість дослідження.

Метою тез є розкриття науково-методичних підходів до визначення сутності поняття «розвиток».

В економічній літературі розвиток раніше розглядався у контексті того, що підприємство здійснює стабільно свою діяльність, отже, розвиток сприймався як похідна від здійснення господарської діяльності й наслідок стабільного його функціонування. Таким чином, можна зробити висновок про такі етапи в розумінні терміну «розвиток» (рис. 1).

Рис. 1. Етапи в розумінні терміну «розвиток».
Джерело: систематизовано авторами за [1–5].

Наразі найпоширенішим є погляд, згідно з яким розвиток є процесом, що забезпечує стабільне функціонування суб'єкта господарювання та його адаптацію до мінливих умов зовнішнього середовища. У науковій літературі існують кілька підходів до розуміння сутності поняття «розвиток» (рис. 2).

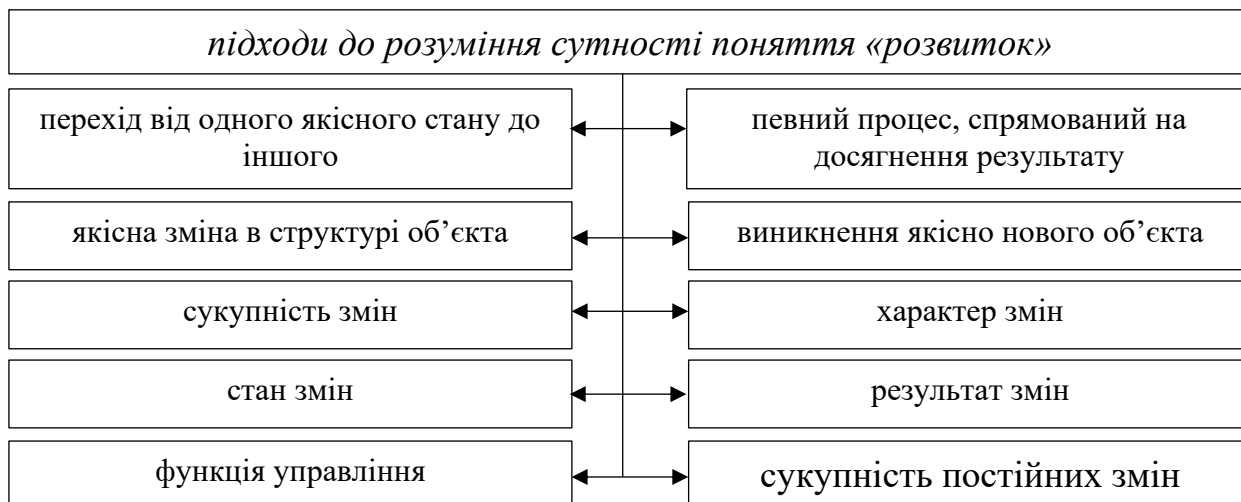

Рис. 2. Підходи до розуміння сутності поняття «розвиток».

Джерело: систематизовано авторами за [1–5].

Цікавим, з нашої точки зору, є підхід В. Занори [2], який розрізняє чотири рівні визначення розвитку підприємства: по-перше, на науково-теоретичному рівні, розвиток – це сукупність внутрішньо та зовнішньо обумовлених послідовностей переходів підприємства (чи окремих його підсистем) з одного стану відносної стійкості в інший, починаючи від моменту його створення до повного припинення функціонування; по-друге, на методологічному рівні, розвиток підприємства – це постійні зміни структури, функцій, елементів, а також їх окремих властивостей, що дозволяють більш чи менш ефективно функціонувати соціально-економічній системі підприємства за умов динамічного середовища господарювання; по-третє, на методичному рівні, розвиток підприємства – це процес поступової зміни кількісних і якісних характеристик окремих бізнес-процесів і цільової ефективності підприємницької діяльності в цілому; по-четверте, на прикладному рівні, розвиток підприємства – це постійні зміни (підвищення) цільової ефективності використання основних засобів, оборотних коштів, персоналу, земельних ділянок тощо у короткотерміновій, середньотерміновій і довготерміновій перспективах.

Вікіпедія трактує розвиток як незворотну, спрямовану, закономірну зміну матеріальних та ідеальних об'єктів і зазначає, що процес розвитку серед усіх інших змін виділяє присутність одночасно трьох складових: по-перше, оборотність змін, що характеризує процеси функціонування, тобто циклічне відтворення постійної системи функцій; по-друге, відсутність закономірності, що характерно для випадкових процесів катастрофічного типу; по-третє, втрата характерної для розвитку єдиної внутрішньо взаємозалежної лінії, оскільки за відсутності спрямованості зміни не можуть накопичуватися. При цьому у результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта, що виступає як зміна його складу або структури, тобто виникнення, перетворення або зникнення його елементів чи зв'язків. Синонімами до цього терміну є «зростання», «еволюція», «зміна», «онтогенез», «стан», «цикл», «поступ», «розквіт», «процвітання», «піднесення», «ріст». Словник української мови тлумачить розвиток як процес, у результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого. Варто зазначити, що зростання – це кількісне поняття, розвиток – це як кількість, так і якість. Зростання передбачає збільшення в обсязі, регулярне розширення масштабів діяльності, що проявляється у збільшенні абсолютних чи відносних розмірів. Розвиток

передбачає природне або штучне розгортання того, що закладено в явищі як його потенціал. Зміна стосується якісної характеристики і передбачає перехід, перетворення чого-небудь (стану, руху, ознаки, властивості) у щось якісно інше. Розвиток характеризується не завжди зростанням, але завжди зміною, при чому у деяких випадках напрямки змін були очевидні задовго до того, як вони фактично відбулися, в інших – ні.

Якщо розглядатимемо цей термін відповідно до людини, розвиток являє собою: по-перше, складний системно організований процес, що включає в себе різні стадії, періоди, етапи, фази та рівні; по-друге, перехід кількості в якість і навпаки, тенденцію руху від нижчого до вищого; по-третє, єдність і боротьбу протилежностей; по-четверте, вищий тип руху. Якщо результатом розвитку людини є її становлення як біологічного виду і як соціальної істоти, відповідно до підприємства можемо сказати, що результатом розвитку підприємства є становлення підприємства і зайняття ним певної ніші на ринку. Основними тенденціями розвитку підприємства та окремих його компонентів є те, що це – єдиний цілісний процес безперервної зміни та неповторність окремих періодів, що роблять свій специфічний внесок у загальний процес формування явища, що розвивається. У біології під розвитком розуміють взаємопов'язані кількісні та якісні перетворення живих систем, розрізняють індивідуальний (онтогенез) та історичний (філогенез) розвиток. Під розвитком також розуміється пристосування явища до оточуючого середовища та низка внутрішньо пов'язаних, послідовних і прогресивних змін. У результаті розвитку обов'язково виникає новий якісний стан об'єкта, який виступає як зміна його складу або структури. Важливою характеристикою розвитку є новий кількісний та якісний стан об'єкта, зміна його структури та організації.

У підсумку можемо констатувати наступне. По-перше, на сьогодні не існує єдиного підходу у трактуванні категорії «розвиток». По-друге, розвиток можна розглядати як на мікро-, так і на мезо- і на мікрорівні. По-третє, зміна в середовищі існування будь-якого явища обумовлює необхідність перегляду традиційних у вітчизняній практиці форм і методів управління. Одержання суб'єктом господарювання довготривалих конкурентних переваг нерозривно і тісно пов'язано з умінням його внутрішньої структури вчасно реагувати на зміни оточення. Система цілей розвитку містить поліпшення погодженості між організаційною структурою, процесами, стратегією, людьми і культурою; створення і розвитку нових рішень а також вдосконалення здатності самовідновлення.

Список використаних джерел:

1. Бурик З. М. Стан наукової розробки проблеми державного регулювання сталого розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1203>.
2. Занора В. Розвиток підприємства: сутність, форми, види. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 6(61). URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu.
3. Лесик Л. І., Петрушка Т. О., Симак А. В., Ємельянов О. Ю. Вартість підприємства як узагальнюючий показник його економічного розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2020. № 10. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-10-6407>.
4. Наслідки відмінностей між поняттями «зміна» і «розвиток» в організаціях. Офіційний сайт КМБС. 7.10.2021. URL: <https://kmbs.ua/ua/news/differences-between-the-change-and-development>.
5. Савченко Н. М., Савченко Р. О., Суліменко Л. А. Роль бренду у сталому розвитку підприємства. *Наукові горизонти*. 2020. № 8(93). С. 31-38. URL: https://sciencehorizon.com.ua/web/uploads/pdf/4_Савченко.pdf.